

Poenostavljena oblika Konvencije o otrokovih pravicah

Sprejela jo je Generalna skupščina Združenih narodov z resolucijo št. 44/25 z dne 20. novembra 1989.

Veljati je začela 2. septembra 1990 v skladu z 49. členom.

Cilj Konvencije je določiti merila za zaščito otrok pred zanemarjanjem in zlorabo, s čimer se na različnih stopnjah soočajo v vseh državah vsak dan. Konvencija dopušča in upošteva različne kulturne, politične in materialne okoliščine v državah. Najpomembnejše vodilo je otrokova korist. Pravice, razglašene v konvenciji, lahko okvirno razdelimo v tri skupine:

Skrbstvo: pravica do posedovanja, sprejemanja in dostopa do določenih stvari in storitev (npr: ime in državljanstvo, zdravstveno varstvo, izobraževanje, počitek in igra in skrb za otroke s posebnimi potrebami in otroke brez staršev).

Varovanje: pravica do zaščite pred zlonamernim ravnanjem in delovanjem (npr. ločitev od staršev, sodelovanje v oboroženih spopadih, ekonomsko ali spolno izkoriščanje in fizična ali psihična zloraba).

Udeležba: pravica otroka, da sodeluje pri odločitvah, ki se tičejo njegovega življenja. Otrok bi moral v skladu z razvojem imeti vedno večje možnosti sodelovati v delovanju družbe, kar naj bi bila priprava na odraslo življenje (npr. svoboda govora ter svoboda do mnenja, kulture, veroizpovedi in jezika).

Preambula

Preambula določi ton, v katerem se naj razlaga vseh 54 členov konvencije. V njej so omenjeni vsi teksti ZN, ki so bili razglašeni pred konvencijo in so neposredno povezani z otroki. Prav tako je omenjena pomembnost družine za vsestranski razvoj otroka, pomembnost posebne zaščite in skrbi, vključno s pravno zaščito pred in po rojstvu, in tudi pomembnost tradicionalnih in kulturnih vrednot vseh ljudi za razvoj otroka.

1. člen: Definicija otroka

Otok je vsako človeško bitje, mlajše od osemnajst let, razen če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej.

2. člen: Brez razlikovanja

Vsakemu otroku brez izjeme morajo biti jamčene vse pravice. Država mora ščititi vsakega otroka brez izjeme. Država mora ščititi otroka pred vsemi oblikami razlikovanja.

3. člen: Otrokove koristi

Pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki morajo biti otrokove koristi glavno vodilo.

4. člen: Izvajanje pravic

Dolžnost države, da zagotovi izvajanje pravic iz Konvencije.

5. člen: Pravice in dolžnosti staršev, družine ali skupnosti

Država spoštuje vlogo staršev in družine pri vzgoji otroka.

6. člen: Življenje, preživetje in razvoj

Pravica otroka do življenja in dolžnost države, da zagotovi otrokovo preživetje in razvoj.

7. člen: Ime in državljanstvo

Pravica do imena in do pridobitve državljanstva od rojstva. Pravica, da otrok pozna svoje starše in da ti skrbijo zanj.

8. člen: Ohranjanje identitete

Dolžnost države, da zagotovi otroku ustrezno pomoč pri ponovnem vzpostavljanju lastne identitete, če je bil za to nezakonito prikrajšan.

9. člen: Neločljivost od staršev

Pravica otroka, da vzdržuje osebne stike s starši v primeru ločitve. Če je ločitev posledica pripora, zapora ali smrti, mora država nuditi otroku ali staršem ustrezne podatke o tem, kje se nahaja odsotni družinski član.

10. člen: Ponovna združitev družine

Država mora zahteve za vstop v državo ali za izhod iz nje z namenom ponovne združitve družine obravnavati na human način. Otrok, katerega starša prebivata v različnih državah, ima pravico vzdrževati redne osebne stike z obema.

11. člen: Nezakonito premeščanje in nevrčanje otrok

Država se bo borila proti ugrabitvi otroka s strani partnerja ali kogarkoli drugega.

12. člen: Izražanje mnenja

Pravica otroka, da izrazi lastno mnenje in da se to upošteva.

13. člen: Svoboda izražanja in informiranja

Pravica do iskanja, do sprejemanja in do širjenja informacij v vseh oblikah, vključno z pisano, tiskano in umetniško.

14. člen: Svoboda misli, vesti in veroizpovedi

Države spoštujejo pravice in dolžnosti staršev, da usmerjajo otroka pri uveljavljanju pravice do svobode misli, vesti in veroizpovedi v skladu z njegovimi razvojnimi možnostmi.

15. člen: Svoboda združevanja

Otrokovi pravici do svobodnega združevanja in do svobode mirnega zbiranja.

16. člen: Zasebnost, čast in ugled

Noben otrok ne sme biti izpostavljen vmešavanju v njegovo zasebno življenje, družino, dom ali dopisovanje.

17. člen: Dostop do informacij in občil

Otrok mora imeti dostop do informacij iz najrazličnejših virov, zlasti tistih, ki posvečajo posebno pozornost manjšinam. Spodbujan mora biti tudi razvoj smernic, ki zavarujejo otroka pred škodljivim gradivom.

18. člen: Starševska odgovornost

Oba starša sta enako odgovorna za otrokovo vzgojo in razvoj. Država mora nuditi staršem ustrezno pomoč pri izvrševanju njihovih starševskih odgovornosti.

19. člen: Zloraba in zanemarjanje (v družini ali oskrbi)

Države imajo dolžnost varovati otroka pred vsemi oblikami zlorab. Na voljo morajo biti socialni programi, podpora in druge oblike zaščite.

20. člen: Nadomestna skrb za otroke brez staršev

Otrok ima pravico do nadomestne skrbi, ki je zagotovljena z notranjo zakonodajo in pri čemer je država dolžna posvečati pozornost nepretrganosti otrokove vzgoje in njegovemu verskemu, kulturnemu, jezikovnemu in etničnemu poreklu.

21. člen: Posvojitev

Države morajo zagotoviti, da bodo posvojitev izvajali le pristojni organi. Mednarodna posvojitev je dopustna v primeru, ko so bile v matični državi izčrpane vse možnosti.

22. člen: Otroci begunci

Posebne zaščite morajo biti deležni otroci begunci. Države bodo sodelovale z mednarodnimi organizacijami in tako pomagale, da otrok ne bo več begunec in da se bo ponovno združil s svojo družino.

23. člen: Otroci s posebnimi potrebami

Pravica do koriščenja posebne skrbi in izobraževanja za bolj polno življenje v družbi.

24. člen: Zdravstveno varstvo

Dostop do preventivnega in kurativnega zdravstvenega varstva kot tudi postopno odpravljanje tradicionalnih navad, ki škodujejo otroku.

25. člen: Občasna preverba

Otrok, ki so ga zaradi skrbi, varstva ali zdravstvenega stanja vzeli v oskrbo pristojni organi, ima pravico do redne preverbe postopka.

26. člen: Socialno varstvo

Otrokova pravica do socialnega varstva.

27. člen: Življenjska raven

Odgovornost staršev je, da zagotovijo primerne življenjske razmere za otrokov razvoj, tudi ko eden od staršev prebiva v drugi državi kot otrok.

28. člen: Izobraževanje

Pravica do brezplačnega osnovnega šolanja, možnost različnih oblik srednjega šolanja in potreba po ukrepih za zmanjšanje osipa v šolah.

29. člen: Cilji izobraževanja

Izobraževanje mora biti usmerjeno k razvoju otrokove osebnosti in nadarjenosti, k pripravi otroka na odgovorno življenje in odraslost, k spoštovanju človekovih pravic kot tudi kulturnih in nacionalnih vrednot države, v kateri otrok prebiva, in ostalih držav.

30. člen: Otroci manjšin in staroselskega porekla

Pravica otroka, ki pripada manjšini ali ki je staroselec, do uživanja svoje lastne kulture in do uporabe svojega lastnega jezika.

31. člen: Igra in razvedrilo

Pravica otroka do igre in razvedrila ter do udeleževanja v kulturnem in umetniškem življenju.

32. člen: Ekonomsko izkoriščanje

Otrokova pravica do zaščite pred škodljivimi oblikami dela in pred izkoriščanjem.

33. člen: Mamila in psihotropne snovi

Zaščita otroka pred nezakonito uporabo, uživanjem in proizvodnjo mamil ter pred trgovino z njimi.

34. člen: Spolno izkoriščanje

Zaščita otroka pred spolnim izkoriščanjem vključno s prostitucijo in z izkoriščanjem otrok za pornografska gradiva.

35. člen: Ugrabitev, prodaja in trgovanje

Dolžnost države, da prepreči ugrabitve, prodajo in trgovanje z otroki.

36. člen: Ostale oblike izkoriščanja

37. člen: Mučenje, smrtna kazen, odvzem prostosti

Dolžnost države do otrok, ki jim je bila odvzeta prostost.

38. člen: Oboroženi spopadi

Otroci mlajši od 15 let ne bodo neposredno sodelovali v sovražnostih. Nobena oseba, ki še ni dopolnila 15 let, ne bo rekrutirana.

39. člen: Okrevanje in ponovno vključevanje v družbo

Dolžnosti države, da pospeši okrevanje in ponovno vključevanje v družbo pri otroku, ki je bil žrtev kakršnegakoli izkoriščanja, mučenja ali oboroženih spopadov.

40. člen: Mladostniško kazensko pravo

Pravica otroka, ki je obtožen kršenja kazenskega zakona, da se z njim ravna na način, ki je v skladu z razvijanjem njegovega občutka za dostojanstvo.

41. člen: Pravice otrok v drugih listinah

42 člen: Seznanjanje s konvencijo

Dolžnost države, da seznanjeni s konvencijo tako odrasle kot otroke.

43.-54. člen: Izvajanje

Ti odstavki zagotovijo Odboru za otrokove pravice nadzor nad izvajanjem konvencije.

OPOMBA: Naslovi členov so samo zaradi lažjega navajanja in niso del povzetega teksta. (Vir: Prvi koraki: metodični priročnik za poučevanje človekovih pravic. Amnesty International Slovenije, 1999)